

OSZTÁLYFÉNYKÉP

Berreg a csengő. Furcsa a hangja, immel-ámmal csörög-kattog, de mindig meg lehet hallani. Péntek van, utolsó óra lesz. Odakint a vénasszonyok nyara most adja ki a mérgét. Ilyen meleg talán még nyáron sem volt. Beszállingóznak az osztályba: ki ezzel, ki azzal, ki egymaga. Teljesen felbomlott a rend, hőség van, hét vége, és ráadásul osztályfőnöki óra. Kis csoportokban tárgyalnak erről-arról: itt a bal oldalon nyugatnémet Beatles-újságot olvasnak nagy hévvel — mintha értenének németül —, amott, az ablak mellett hangosan mulatnak valamin. Lehet, hogy viccen. Az ajtó felőli oszlop első padjában álmosan nyújtózik egy lány. Hátról valaki csúzlival eltalálja, hirtelen felsikolt: — Na, ki volt ez a marha? ...Gondolhattam volna... — és újra lehajtja bozontos fejét a pad támlájára.

Észre sem veszik, hogy bejött az osztályfőnök. Igaz, termete nemigen engedi, hogy kimagasodjék a tömegből, de azért illetet volna csöndesebben várni.

— Hetes?! — kérdezi kétkedő bizonytalansággal, a fejét kíváncsian oldalra fordítva. — Nincs?

Nincs a csodát, dehogyan nincs, csak a hátsó padban felejtkezett tereferelés közben, persze, nem kívánhatják meg tőle, hogy máris kirepüljön a katedra elé. De nem is kell előrejönnie, egy lány kiugrik a tábla mellé, és hadarja a szöveget:

— ...senki sem hiányzik... stb..., stb...

— Üljetek le.

Jó pofa. Azt gondolta, hogyha ezt nem mondja, akkor állva maradnak? Ilyen kibírhatatlan melegben?! Be kell vallani őszintén, hogy harminchat ember között amúgy sem akadt egy sem, aki rendesen állt volna. Hogy milyen katonák lesznek belőlük?! Mármost a fiúkból, a lányoknak ilyen tekintetben szerencsésük van.

Pangás, tengés! Ha most fizikaóra lenne, és figyelni kellene?!

Az osztfő felnéz a naplóból — semmi hatás. Becsapja a könyvet — megint semmi. Általános moraj, zörgés. A tanár rácsavarja tollfedőjét tollára, méltóságteljesen (ezzel tudja ellensúlyozni apró természetét, különben kisebbségi érzése van a nyurga kamaszokkal szemben) a padok közé megy, várja a csöndet. Látszólagosan nyugodt: „En ráérek, úgyis itt kell maradnom az iskolában este nyolcig a levelezősök miatt!”

— Csöndben legyetek már! — kiáltja egy türelmetlen hang az ablak felőli oszlopból. Kitűnő tanuló.

Meg kell említeni, hogy az osztályban két otromba hosszú sor pad van, szór-tan lányok, fiúk ülnek.

— Nagyon helyes, csak erélyesen — biztatja a csöndre intő tanulót a háta mögött ülő fekete fiú, aki mellesleg nagyon jóképű és KISZ-titkár.

— Elkezdhetem? — Csend lesz. — Végre! — S az osztályfőnök úr kis ujjait ütögeti a tollal, mert gesztikulálás nélkül nem tud magyarul. Jön sorba minden kellemes és kellemetlen bejelentés, az első róvó kiutalásától a szolidaritási bélyegekig. Nem is érdemes odafigyelni. Nézzük inkább, vajon mi foglalkoztatja az ablak felőli sor jobb oldalán ülő lányt.

Szemüveges — ezt akkor is észrevenné az ember, ha csak hátról látná, ugyanis furcsán görnyedten közel hajol a fűzethez, szinte az orrával ír. Tanárgyerekek, amolyan különcke, de korántsem olyan helyes és okos. Ha az ember ránéz, megütődik a tekintetén: bután mosolyog. Különben ő a tisztaságfelelős. Most a jegyzetfüzetébe firkál valamit körzőjével. Krix-kraxokat. Arca unalmas, elmélázik, talán dűdöl is magában: „...lálálá... hófehér... paripán... lálálá... hm...”

Mellette copfos kislány ül, de gyakran tupírozva hordja a haját. Magába zárkózott teremtés, bár nehéz elhinni.

„— A fene egye meg, holnapra sokat kell tanulni, nekem meg randim van... Nem baj, legföljebb nem tanulok, majd csak megúszom valahogyan...!”

Az osztályfőnök pedig beszél, lassan már belemelegszik, ugyanis közben a boldogság és az életcél kérdését feszegeti, de nem veszi észre, hogy senki sem figyel oda. Igaz, ő ezért kapja a fizetését, hagyjuk, legalább dolgozzon meg érte!

A következő padban jóformán elvész a tulajdonos: Zsuzsi, a legkisebb az osztályban. Szomorkodik is miatta. Most az ablakon keresztül bámészkodik az utcára. Legkisebb ujján hosszúra hagyta nőni a körmét, a múltkor kétségbeesett miatta, hogy letört. Borzasztóan izgulós, néha idegességében azt is elfelejti, amit tud. Alaposan elvágta maga alatt a fát azzal, hogy kitűnővel jött általánosból, és félév-

re lezuhant hármásra. Most már szeretne javítani..., viszont szeretetből, ugye, nem lehet megélni.

Padtársa szintén Zsuzsa. Érdekes lány. A lába egy kicsit vastag. Könnyen sírva fakad. Egyik szünetben két fiú társaságában beszélgetett a folyosón. Sokat nevettek, és egyszer hirtelen kifakadt:

„Nem gondolod, hogy mindennek van határa!” – elbőgte magát, és elvonult. Szeret írni verseket, de csak titokban, otthon haragszanak érte. Az egyiknek Öngyilkos a címe... Érdekes lány.

A tanár úr kérdést intéz a néma lustasággal terpeszkedő tanulókhöz. Zsuzsa jelentkezik:

– Én nem tudom, hogy mások hogy vannak vele, de – kezdi kapkodva – kérlek benneteket, ne nevesetek ki, mindenesetre én úgy érzem, hogy az embernek nem lehet életcélja. Illetve esetleg csak annak van, aki céltalan... Az az életcél, ami mindenkinek van, az esetlegesen egy álom, egy elérhetetlen valami, amit racionálisan úgy sem tud megvalósítani... Legalábbis én így gondolom...

Vállig érő hajú lány ül mögöttük csöndesen. Sokat tanul, többnyire biflázza. Egyik nap kacagva jött iskolába:

„Gyerekek, örököltünk!” Nyugatról, átszámítva tízmilliót. Szép ruhákban kezdett járni, mindenki megcsodálta, irigyelte. Egy hétköznapon megjelent az újságban egy cikk: „A dollárpapa és áldozatai”. Az apját letartóztatták, mint visszaeső csalót, sikkasztót. Súlyos börtönbüntetésre ítélték. Azóta a lány ismét csöndes, ritkán mosolyog, hazafelé kerülő úton jár. Hogyan gondol ő az apjára, mert mindennek fölött csak az édesapja volt?

– Apám – ezt írja az anyakönyv. Mindenkinek van apja, még az árva gyerekeknek is. Szerettem nagyon, most is, ha eszembe jut, mikor önfeledten labdiztam vele az udvarban, vagy óvodáskoromban kézen fogva mellette ugrabugráltam a korzón, séta közben. Akkor igazán az apám volt. De most?... És most én mit mondjak? Az a szójárás: apja fia, lánya! Nekem is ez a familiám!...

Az osztályfőnök állhatatosan szövegeti a beszéd fonálát:

– Tehát addig sikerült eljutnunk, hogy az életnek mégis van célja, mégpedig ez a boldogság. És most mit gondoltok ezzel kapcsolatban? Hogyan szerezheti meg az ember a boldogságot? Milyen úton-módon? Pénzzel talán? És ha már megtalálta a boldogságot, akkor utána küzdjön-e tovább? Nos...? Senkinek sincs ezzel kapcsolatban mondanivalója?... No... Zsóka...?

Zsóka feltápáskodik, egyik lába a padban, fenekével nekidől a támlájának, zavartan, segítséget várva néz szomszédjára, majd kiböki:

– Én nem jelentkezem, tanár úr...

– Nincs semmi véleményed a boldogsággal kapcsolatban...?

Zsóka elneveti magát, huncutul összehúzza fekete szeméit:

– Nincs...

Magában erre gondol: „Akkor lettem volna boldog, ha nem szólítasz föl, kis tökmag!”

Aztán leül, ujjain a gyűrűket babrálja.

És következik a gazdasági felelős. Szerencsétlen emberke: megfigyelték, tavaly háromszor hiányzott temetés miatt az iskolából. Van neki egy jellegzetes ismertetőjele: a göndörkacaj. Ezt nem lehet leírni, ezt hallani kell. Az embernek libabőrös lesz a háta. A dossziéjában keresgél valamit – magával hordja összes levelét, titkos írását. Megtalálja, elmosolyodik. Talán egy fénykép, amit nem is ő szerzett, mégis örül neki. Egy fiúé. Szeptemberben suttogva jelentett a tanárnőnél: „Ne tessék haragudni, tanárnő, de tegnap véletlenül beleültem egy kötőtűbe, és nem tudok leülni. Három napig állt a tanítás alatt. Aztán ismét eltelt néhány hét, és bekötött lábbal érkezett, állítólag kibicsaklott. Majd a kezét vágta el.

„Tegnap este öngyilkos akartam lenni. Nyitva hagytam a gázt, de váratlanul hazajött apám, így nem lett semmi. Anyám beteg, kórházban van. Nekem kell főzni, takarítani. Szépen felmostam a konyhát, mire apám félrészezen összehoporgta. Szóltam neki, hogy miért nem várt egy kicsit, legalább, míg betéríték. Ő nekem esett, és felpofozott. Bőgni kezdtem, erre azt ordibálta: Még bömbölsz is, taknyos, nesze! Addig vert, míg el nem ájultam. Mikor magamhoz tértem, ágyban feküdtem, ő vizes ruhával borogatott.

»Nincs semmi baj, édes kicsi lányom... Ugye, nem is fáj?...!« Körülpuszilgatott, és befejezte a takarítást. A héten most vert meg ötödször. Egyszer megszököm otthonról, vagy... én nem is tudom, mit teszek...”

Egyik nap vörös csíkokkal a nyakán jött iskolába. Mindenkinek azt mondta: „Az öcsémrel meg apámmal bújócskázunk, és megkarcolt az akácfa... a csoda vigye el...”

– No, és mit gondoltok: a vallásos emberek azt mondják, hogy Istennél van az igazi boldogság, a földön, mivel az égi életnek egy bevezető szakasza, természetesen **természerüleg nincs. Ez helytálló lehet?**

– Ez az! – lóg ki hadonászva a padjából egy fiú. – Szerintem, ha valaki boldog, akkor egy vallásos ember az, mert egész életében küzd, hogy elnyerje az örök mennyországot. És maga az a tudat, hogy ő egy számára csak halála után elérhető dologért él és harcol, már boldogító, jöllehet, nincs is mennyország. De ki tudja, hogy nem létezik? Hisz nem tudjuk bizonyítani azt sem, hogy van, de azt sem, hogy nincs. Csak ennyit akartam mondani.

A következő lányról egyik osztálytársa a következőket mondta: Gyerekésszel megáldott matematikazseni. Egyszer, mert biztatták, kirajzolta szemét, és úgy jött iskolába. A matematika-tanárnő memória-királynőnek nevezi. Talán az egyedüli, aki meg is érdemelte a kitűnőséget az osztályban. Ő segít padtársának is matematika-, fizika-, kémiapéldákat megoldani, Igaz, az is kitűnő. De ő más, professzor lánya. Négy-öt fiú szerelmes belé, ki reménytelenül, ki már felépülve a csalódásból. Mindenkire mosolyog, ha csak szeme volna, azzal is tudna beszélni. Törékeny kezét óvatosan támasztja szőkésbarna buksijához, az utcaseprőt figyeli. „Az a vágyam, hogy uralkodhassak valaki felett, sajnos, késtem néhány évtizedet. – Egyszer már én is fölmostam a konyhát, és ez rendkívül boldogított.”

Mögöttük két lány összebújva gyerekesen vihog, olvasnak valamit.

– Nézd ezt a hülyeséget!

– Mi ez?

– Novella rólam. A Kassai írta. Hát... be kell neki rohadni...!

Szegény fiú!

Mindkét lány kitűnő tanuló. Már általános iskola óta, az utóbbi években csak szokásból. Az egyik KISZ-titkár volt két évig, tavaly lemondott, most erre büszke, akkor sirt. A másik a mostani évfolyam titkára, és ez szükséges is a továbbtanulás szempontjából. Zsúron történt Terivel, a volt KISZ-titkárral.

„Egy fiú felkéri, mosolyogva táncolnak. Teri lassan odatapad a fiúhoz, a kezét szorítja, nem érdekli, hogy izzad. Aztán fél óra múlva másik kéri táncra, ehhez is hozzábújik, élvezi, ha csókolgatja. Igaz, kicsit még elpirul.”

A másik órák alatt fecnikre ilyesmit firkál: „I love you... Ich liebe Dich... Je t'aime...” Gyakorta peckesen kihúzza magát, a szeme mosolyog és szúr. Szünetben odasompolygott egy fiúhoz, megmondta neki: „Most megcsókolak.” A többi lány nevetett, ő megtette, a fiú nem jutott szóhoz. Biztos fogadás volt. Fiúként igen gyakran. Aztán mindig nevetnek. Néha a fiún is. Egyszer, mikor körözüvényen jött a hír, hogy másnap társadalmi munka lesz, ujjongott, hogy nem kell tanulni. A munkán ligett-lógott, ezt el is ismerte. Valaki megkérdezte tőle: „Mit gondolsz a szüzességről?” – Minek az... édes fiam... felelte.

Az osztfő kifújja magát – hiába, a hőség nem mindennapi, és úgy látszik, nem szokta meg a katonaságnál az izzadást. Lehet, hogy nem is volt katona. El-elnézi az ember: alacsony, vékony, szánalomra méltó. Ha valakivel beszélget, folyton bólogat. Mikor kirándulni volt az osztály, harminc fekvőtámaszt lenyomott a parkban. Azóta sokan becsülik. Több tekintélyt szerzett akkor magának, mint a kiabálásaival két év alatt. Huszonnyolc éves volt, amikor elkapta az osztályt. Épp abban az évben nősült. Fiatal férj, majd nemsokára családapa lett belőle. Ideges, fontoskodó. Nagyon be lehet fogva otthon. Gyermeeknap alkalmából a lányok meglepték a fiúkat és az osztfőt: két szál szegfűt, egy szelet csokoládét és borítékban üdvözetet adtak át. Neki így szólt az üdvözet: „Reméljük, a második kislány lesz!” Most megigazítja csapzott, oldalra fésült haját.

– Tehát azt mondjátok, hogy boldog csak az lehet, aki nem tudja, mi az a boldogság. Ha elgondolkozunk, ezek szerint boldog lehet egy észben fogyatékos, mert nem tudja fölfogni, mi az a boldogság, ebből következik, ha én ennél az embernél többnek tartom magam, ne is keressem?

Újra vadászik a töltőtollal, hátha valaki hozzászól. De a tömeg csak lassan melegszik be. Ez mindig így van. Az óra végén már abba sem tudják hagyni. A tanár úr sétál a padok közt, kérdésen pillant egy-egy kiszemeltre, azok csak bámulnak, megjártsszák magukat: vagy maguk elé merednek, erősen ráncolva homlokukat, vagy a falon játszadozó árnyékokat és fényt csodálják. Magukban ilyeneket mondanak: „Mit érdekel engem ez a haszontalan fejtegetés... Boldogság?... Frázis... Marhaság. Előbb teremtsünk rendet az országban, ne emeljék az árakat, fejlesszenek mindent, aztán beszélgethetünk a boldogságról!... Tanár bácsi...! Nem mész innen a padomtól... Fel ne merj szólítani! ...Na, látod, elmentél! Nem, is vagy te olyan buta!”

Jelentkezik egy lány, meg van mentve a becsület.

– Én úgy gondolom, hogy tisztázni kellene azt, hogy tulajdonképpen mi is a boldogság!

„– De édes bogaram, hol vagy, ezt igyekszünk már húsz perce...!”

A lány affektálva, neveltséges gesztusokkal, a szavakat iszonyatosan húzva beszél:

– Szerintem boldog az ember, ha szerelmes, ha autója van, ha gyermeke születik... .

„Te is szeretnél... , segíthetünk rajta, cicababa... – ezt egy fiú gondolja, és gúnyosan elmosolyodik.”

– Tehát a boldogság sok minden lehet, azonban ez a sok minden egy-egy bizonyos szakasz az ember életében, amely egy egészet alkot, amit boldog életnek nevezhetnénk az élet befejeződésével...

„– Már meg akarsz halni... , ne vacakolj galambom, hát ki fog engem kárpótolni a tegnapi egyesemért...? Mi?”

– Úgy gondolom, hogy minden ember elérheti ezt a boldogságot, de mint minden kitűzött célért, ezért is nagyon meg kell küzdeni!

„– Jézus Mária... mindjárt sírva fakadok... Hogy milyen gyönyörűen beszél ez a csöpp kislány... Szinte lángolnak a szavai... »Ember, küzdj, és bízza. bizzál...!«”

– Persze lehet, hogy rosszul gondolom, mindenesetre... én...

„– Most mit nyafogsz...? Jaj, de nem szeretem, mikor így affektálnak a nők. Nem kell ennek sem más, csak egy nagy... , és csöndben marad... Nahát!”

A következő padban két daliás fiatalember ül, az osztály eszei. Egyiknek az anyja öt évvel ezelőtt halt meg rákban, apja egyetemi tanár. Van még két öccse is. Látszik rajta a szigorú nevelés, a korai önállóság nyoma. Észrevétlenül nevelő lett, okosabb a többinél. A haja magasan felszedve kisfiúsan áll, bajusza borotválatlan, holott illene már legalább egyszer hetente levágni. Köpenye térdig érő, cipője vastag gumitalpú, nagykabátja pántos. Az ellenforradalom előtt templomba járt, most egyszerűben istentagadó lett. Ragaszkodik a magyar sajtó híreihez, ki-neveti a Nyugatot, utolérhetetlennek, hibátlannak tartja a szocializmust. Utálja a matematikát, de a tanár előtt kedvenc tantárgya. Szinjeles, ennek dacára naponta négy-öt órát tanul, nincs szabad perce sem, tele van különórával. És ezt helyénvalónak érzi. Ha felnő, és gyerekei lesznek, hogyan fog nekik mesélni az ifjúságáról? Vagy arra sem lesz ideje...? Sablonok rabja, a könyvnek hisz, feltéve, ha nincs indexen. Az élettől csak annyit tanult, hogy meghalt az anyja, aki főzött, mosott, így neki kell megfogni a seprűt, amikor a bejárónő szabadnapos. A felnőttek szerint ideális tanuló, aki mindig tud, akire lehet számítani. Most beszélget. Óra alatt. Nahát!

– Tudod, tegnap, mikor hozzáfogtam a fizikát csinálni, beordított a kisebbik öcsém a szobámba, hogy segítsék neki kijavítani a Rajta kurucok című fogalmazását. Persze, muszáj segíteni, mert kész cirkusz van otthon. Aztán el kellett mennem ősri gyűlésre, utána ismét nekiültem a fizikának. Már kezdtem idegeskedni, mert sehogy sem akart kijönni a jó eredmény, mikor a másik öcsém üvöltött be hozzám, hogy hogyan kell kiejteni a latin szavakat, mert tudod, ő himlős, és nekem kell segítenem, hogy le ne maradjon az anyagban. Aztán este én készítettem a vacsorát is, meg utána egy halom mosogatnivaló várt rám. Komolyan mondom, néha már annyira vagyok, hogy kikapcsolódásként verses másort is megnézek a tv-ben... . Apropos, láttad az Angyal-sorozatot... Hát, pokoli volt...!

– Nem láttam, vendégeink voltak.

Ez a szomszéd. Első pozitívuma, hogy a legmagasabb az osztályban. Általános iskolában figurának csúfolták. Órák előtt megkérdezi, hogy mi volt feladva, mert egy büdös szót sem tud. Aztán ötösrre felel. Egyszer kirúgtunk a kémiatanárra, megfogadtuk, hogy senki sem jelentkezik az óráján. Csak ő jelentkezett. Nincs barátja, az életről nem tud sokat. Néha jó fiú, együtt csinálja a többiekkel a zríket. Nyáron francia vendégek voltak náluk. Az utcán nagyot köszönt egy lány osztálytársának. Az csodálkozott, hogyhogy ilyen illedelmes? Aztán hallotta, hogy hangosan franciául kezd beszélni.

– Ugyan, nekem ne beszéljen senki! Reggel is hallgattam Szabad Európát is, Moszkva hangját is. Én tudok mindent pontosan!

– Mi az a minden? Túlságosan is egysíkúan ítélsz meg dolgokat. Azért, mert nem tetszik itthon minden, még nem kell ok nélkül ócsárolni a szocializmust! Akármit csinálsz, el kell ismerned, hogy fejlettebb államforma, mint a kapitalizmus!

– Mégis a kapitalizmus fejlettebb. Nem érzel ellentmondást?

– Nem. Ami hiba van, azt el kell ismerni. Ez tény. De az eredményeket szintűgy. Te viszont az eredményeket szükségszerűnek veszed, és nem értékeled. Csak azt látod, amiben le vagyunk maradva.

— Ugyan, hagyd ezt a fellengzős dumát! Azt nem bírom, hogy az amerikaiak bejelentik egy hónappal a kísérlet előtt, hogy rakétát lőnek fel, az oroszok meg csak akkor, ha fönt van. És ha az USA-nak nem sikerül, bevallja, elismeri a hibát. De ez már kizárt dolog az oroszoknál, hisz nem tudunk semmiről. Hol van itt az egyenes út? Na, erre felelj!

— Az előbb Magyarországról volt szó!

— Ki akarsz térni? Itthon ugyanott vagyunk! Mert hol az igazság: felvonul az iskola fákllyákkal, Éliás Tóbiást énekel, rendetlenkedik, pankrációt csinál, másnap meg az újságban megjelenik: „Lelkesen tüntetett a diákság az amerikaiak vietnami háborúja ellen. A felvonulás után rögtönzött tiltakozó gyűlést rendeztek, amely végén zúgott a kiáltás: El a kezekkel Vietnamtól!” És gyűlés alatt úgy lógott el a nép, hogy röhejes volt az egész. No, hol itt az igazság?

— És azt hiszed, Nyugaton nincs ugyanez?

— Ki mondta, hogy nincs. De azzal te még nem védted meg magad, hogy Nyugaton is tüntetnek. És egyáltalán...

Történelemórán ez a két fiú egymás füzetére játékból pacákat ejtett. Úgy, mint a burleszkfilmekben szokás, lassan, nyugodtan, hidegvérrel kékké olvasztották a reformáció hazai képviselőinek nevét. És mellé hatalmasakat nevettek. Sokan feléjük néztek, „hülyék” — gondolták.

Az utolsó padban egy fiú és egy lány ül. Ugyanis páratlanul voltak év elején, mire iskolába értek, csak itt volt hely. A partnő szerényebb a szerénynél — és erre minden oka megvan. Sajnos, ami a fiúknál fő — az nincs neki. Így örömmel fogadta el ezt a felpadot, a szerencse ajándékát. Ha hiányzik — senki sem veszi észre, ha nem hiányzik, akkor sem — csupán, mikor nehéz óra van, senki sem szeretne felelni, mert fél, hogy bezúg, és őt szólítják föl. Felel kettesre, hármásra, de megmenti az osztályt. Utána ismét statisztikai adattá válik.

A fiú imádja a biológiát. Otthon fél napokat ül kényelmetlenül a fán, csak hogy fényképet készíthessen a vércséről, amely két napja ott tanyázik. Nyulai, galambjai vannak. Az osztályterembe szorult két legyet is ő nevezte el: Züzűnek és Gölének. Szomorúan ül. A padtárs miatt is. Elkeseredett arccal mereng az ablakon át a szomszéd ház tetejére: csóka.

„— Mi a fenének dumál annyit ez a kis hülye. Senkit sem érdekel. Unalmas, erőltetett szölamok. Nekem nem mindegy, hogy ilyen szép időben itt penészedek, vagy füvet szedek a nyulaknak. Tiszta hülyeség. Véték ilyen ragyogó időben itt megdöglenni!”

Aztán jelentkezik, valamivel nem ért egyet.

Több kéz a levegőben, hangos beleszólások, ellenkezések. Az osztályfőnök, a néma bíró, egyre csak bólogat kócos fejével, de sohasem lehet tudni, hogy azért-e, mert helyes. A szünetbeli rendetlenség lassan fölszámolódik. Valami kezdi össze-fogni a társaságot.

— No és a család! Mert elsősorban a család az a közösség, ahol a boldogság, mint szükségszerű életcél dominál. Hogyan képzelitek el az ideális házasságot, családot?

Zoli a másik oszlop utolsó padjában ül, kezében kis papír. Ez áll rajta: „Adjon mindenki ötven fillért fizika doga füzetre... Gazdasági felelős.” A fiú elvigyorodik, és ráfirkant a másik oldalára: „Más nem kellene még... kis-anyám...?” Aztán, mintha mi sem történt volna, továbbbadja. Széjjelnéz, meg akar hajolni, mint a színész a közönség előtt; szellemes, mi? Mordul egyet, hátradől a padban, körzője hegyével piszkálja a körmét. Szülei elváltak, ő egyetlen gyerek, az apjához került. Modora nyers, néha parasztos, pedig az apja tanár. Nyáron egyszer estefelé találkozottam vele. Tolta a kerékpárját, egykedvűen slattyogott mellette. Fanyar képpel köszönt, nagyokat káromkodott:

„— Belőlem már nem lesz rendes ember... Nagy csavargó... Az igen, az még lehetek!... Tegnap kaptam fizetést, és itt van... — mutatta — már csak egy húszas van belőle...”

Februárban mesélte:

„— Volt nálunk egy pap házat szentelni. A nagyanyám hívatta, minden évben elhívja. A pap végezte a szertartást, csodálkozva nézett rám, egész idő alatt a rekamién feküdtem, ponyvát olvastam. Öreganyám megvetően pislogott, mikor egyedül maradtunk, csak annyit mondott: Szégyentelen. A papnak meg egy húszast adott. Láttam, mikor a zsebébe csúsztatta, mint egy cigánynak a mulatóvendég. A tisztelendő megkérdezte tőlem: Maga nem jár cipómba? Azt feleltem, hogy nem, még istenben sem hiszek. Erre nem szólt semmit, dicsértesséket köszönt, miközben megemelte a kalapját.”

Együtt mentünk haza, megkérdezte:

— Te kit választanál az osztályból?

— Mire? — fordultam felé.

— Hát, ugyan, mire... — nevetett kacintva. — Nekem csak Ági kellene... Kemény combjai lehetnek...

Apjával haragban van, anyját kurvának nevezi, nem bánná, ha nagymama meghalna, ugyanis páratlan kégli lehetőség nyílna meg előtte. Jó megjelenésű fiú, tizenhét éves. Volt, hogy orvosi vizsgálaton leszidták, mert retkes volt a nyaka.

— Nyáron megismerkedtem egy asszonnyal, huszonnégy éves, elvált. Van egy négyéves, tündéresdes kislánya, Betti. Az asszonyt, úgy látszik, meghatotta, mikor fűzfélék közben elmeséltem siralmas családi helyzetemet, mert belémesett... Eleinte csak játszottam, aztán nekem fájt jobban... Képzeld, Betti, a kislány, apukának hívott..., mindig hajtogatta sejtítve, aranyos hangján, hogy én legyek az apukája, mert neki olyan nincs... Tudom, nevetséges, de annyira jólesett, hogy könnyezett is a szemem... Mondom, ugye, hogy nevetséges... No, mindegy...

A napokban ismét megkérdezte:

— Te kit választanál a lányok közül?

— Mire? — néztem rá.

— Hát, hogy szeressen... Én nem tudom, de olyan jólesne mostanában szeretni... Semmi mást, csak szeretni...

Általános iskolában fogadásból rágyújtott óra alatt, híres volt kacifántos káromkodásairól.

— Apám nősül. Már találkoztam az új anyámmal. Van pénze, és eddig nyájas. Lesz egy jó alakú tizennyolc éves lánytestvérkém is. Addig nem nyugszom, míg...

Egyszer megkérdezték az osztályban, hogy ki szeretne tanár lenni. Ő is fölnyújtotta a kezét. Sokan összesúgtak, és mosolyogtak.

— Hm, apám örült, és boldog volt, ha egy mozi után fizethetett nekem egy konyakot...

Gyűjti a képeslapokat. Szereti nézegetni, milyen távoli vidékekről írtak már neki.

A mellette ülő fiú bejáró. Otthon, faluban, ő a menő, itt a városban szolid, csöndes, néha félénk. Mikor felel, lábát váltogatja idegesen, sután vár a sугásra. Állandóan számol azzal, hogy elbuktatják, nem ebbe a szakosítású osztályba jelentkezett, valami szakmát szeretett volna kitanulni. Egy szombaton hiányzott, hétfőn az ellenőrzőjében így állt az igazolás: „Fiam, az elmúlt szombaton erős gyomorfájás miatt nem tudott iskolába menni. Szülő.” Nem merete megmondani, hogy lakodalomban volt, félt, hogy kinevetik. Most csomagol, neki hamarabb el lehet menni, félkor indul a busza.

— És még egy: szerintetek szükséges-e, hogy az embernek legyen valami ideálja? Olyan, aki mondjuk nem híres színész, író vagy államférfi, hanem egy számára elképzelt alak, akinek tulajdonságait szeretné átvenni. Nos?

Módos egykedvűen bámul, tisztában van vele, hogy semmit sem ért. Flegma, kettes-hármas közt őrlődik. Sötét párhuzam nadrágot visel, járása slampos. Még akkor is nevet, ha rossz jegyet kap. Hogy miért? Padtársával, Mukival, fogadtak, hogy moziban megcsókolja a mellette ülő lányt. A haditerv ez volt: „Lassan közeledek majd hozzá, megfogom a kezét, átölelem, odahajolok..., és kész. Elvégre nekem megéri az a pofa sőr!”

Aztán ő fizette Mukinak.

Muki nem zavartatja magát: olvas. Most Ludas Matyit, de van, amikor Maupassant, Flaubert-t, és ritkán kémiai tanulmányokat. Néha „fizetés nélküli” szabadságot vesz ki önkényesen, nem jön iskolába, vagy korábban hazamegy. Tavaly kettes volt a magatartása, a szüleit is behívták, Muki tudomásul vette, semmi több. Általános iskolában kitűnő volt, itt nem tanul semmit, mégis jobb négyesnél. Fölfigyel:

— Szerintem olyan, mint ember ideál, nincs. Ugyanis az ember nem szeret senkit sem utánozni, már abból is következő, mert annál különb, feltűnőbb akar lenni. Én úgy fogalmaznám meg az egészet, hogy minden embernek saját maga az ideálja, mindenki külön-külön szeretné, hogy ő legyen a legszebb, legokosabb, legerősebb, és ha nem is a leg, de semmi esetre sem olyan, mint a másik. Ez viszont következik a rossz emberi természetből.

Leül, átgondolja, mit mondott, megvárja a hatást, és tovább olvassa a „Le a bürokráciával!” című rovatot.

Az utolsó két szál legény következik. Sánta, akit gyakran cukkolnak azzal, hogy netán ő írta a Húsz órát, kényelmesen, úriasan helyezkedve a korántsem kényelmes padban, lemondó fintorral néz az osztályfőnökre. Ha valaki az arcába néz, egy kétségbeesett, beletörődött ábrázatot lát, ráncos homlokkal, pesszimista

kifejezéssel. Apja egy vesével él, így neki biztos előérzete, hogy veséi nem működnek megfelelően. Télen-nyáron trikó, ing, két pulóver, zakó, nagykabát védi a hidegtől. Tornaórán egyedül ő visel melegítőt. Abszolút Nyugat-párti.

„— Én, Picim, büszke vagyok magamra, mert az utóbbi időben csak nyugati filmeket láttam. Azok filmek voltak, Picim... Nem olyan, mint az Orosz csoda...”

Beszédmodora erőltetetten csiszolt, ünnepléses:

„— Ja, persze... valóban sajnálatos, hogy momentán nincs birtokomban az ellenőrzőkönyv, de holnapra elő fogom keríteni, tanárnő... Sajnos, ugye, vannak még hibák...”

Helyzetét temetőnek érzi:

„— Picim, csak nézz körül az utcán, milyen a mai fiatalság...! De meg lehet nézni az idősebb hölgyeket is... azok a hajak!... Szóval, Picim, odavagyunk!... A múltkor olvastam egy őskeresztyény mondást: Az a hatalom, hogy megengedhetünk, nem az, hogy megtiltunk!... Látod, Picim, hol van itt hatalma az ország vezetőinek, mikor minden csak korlátoznak...! De Nyugaton...! Hej, Picim... az embernek csöpög a nyála!...”

Általános iskolában ilyen mondatokat írt irodalmi dolgozatába:

„A Népstadion órája a kanyarba ért... Nyugalom és bő táplálkozás, ez a hosszú élet titka... Extázisba jött a prosztó szivar...”

A Hétköznapi fasizmus című filmről ennyit mondott:

„— Ott hagytam felénél, és megnéztem a Cicababákat... Ezerszer jobb volt!”
Kassai az iskola zenekarában bőgőzik. Nyakát, talán épp ezért, furcsán döntve tartja. Költői lélek, órák alatt verseket ír, odaadja másnak: „E olvashatód, bár ez csak fércmunka! Két hónap alatt kétszer volt szerelmes, miután felsült, kiborult, szónokolt az egzisztencializmusról, behatóbban foglalkozott a biológiával, tanulta az orvostudományban használatos latin szavakat, verseket írt és matematikai versenyen indult. Szellemi öttusán első lett, átlaga mégis alig jobb közepesnél. Aktív, jó képességű gyerek, de van, amikor a huszadik század nagy hülyeségeit mondja.

Mazsola vezet a lányok közt: őt kérték elsőnek feleségül. Az év eleji ismétléseken feleltették.

„— Nem tudom, tanár úr, ezt már tavaly sem tudtam megtanulni...!” Végül csak eldöcögte hármásra az energiamegmaradás törvényét. Most kisbabát rajzol a füzet hátuljára, közben gügyög hozzá:

— Körben áll egy kislányka...

Az osztályfőnök lankadatlanul beszél:

— És a testi szerelem, a szexualitás, véleményetek szerint hozzátartozója a boldogságnak?

Évával házi bulin találkoztam. Nagy volt a felhajtás: sok pia, magnó, lemezjátszó. A meghívottak: huszonkilences nadrág, nyakbafutó haj, arasznyi széles szíj. A szülők a konyhában olvastak, mi társasjátékoztunk. A zálogos pár félrevonulhatott a sötét szobába. Éva már többször volt kint, feldobott hangulattal, karikás szemekkel jött vissza, vihogott, ivott egy pohár bőlét, és újabb partnert keresett. Engem választott. Régebben szerelmes voltam belé, most iszonyodtam tőle. Gőzölgött a szesztől. Mondtam, hogy nem megyek ki, az előbb jöttem be. Ő azt hitte, kikoszaroztam, megjátszotta, hogy elszomorítottam.

— Részeg vagy..., pihenj egy kicsit! — igyekeztem megfékezni.

Nagyot fújt, csak ennyit mondott:

— Igazad van... iszom egy kávét.

Kiment a fürdőszobába, megmosta az arcát, nagyon piros volt. Aztán az előszobában, ahol be volt állítva a presszógép, csöndben hallgattunk.

— Ugye... nagyon részeg vagyok...?

— Nem..., csak úgy gondolom, hogy sokat ittál... — suta voltam.

— Hagyd, ne is védjél... tökrészeg vagyok... undorító tökrészeg!

— Apádék nem szólnak...?

— Apám?... Mióta anyám meghalt, nem bír velem... Már csak néhány napja volt hátra anyának, amikor apa mindig járt a templomba, és imádkozott, hát-ha az isten meggyógyítja... — És elnevette magát. A hideg végigfutott a hátamon.

— Aztán, mikor anyát eltemettük, arra gondoltam, hogy mindennek vége, nincs több pia, srác, tánc..., rendes lesznek. De láttad, még a koporsónál sem tudtam sírni, néztem szárazon, és gondolkodtam, hogy min, azt nem tudom, de ha apám karjának kétségbeesett remegését nem érzem, még talán azt is elfelejtem, hogy anyámat temetik. Sőt, majdnem elnevettem magam a szertályos alatt — a kántornak a hangja olyan éles volt, és hamisan énekelt, hogy szabályosan mosolyogni kezdtem... Egy kicsit szégyenlem is magam, de hiába..., az semmi...

A szobában bekapcsolták a magnót, bőmbölt Cliff Richard, a többiek örjöngtek, Éva lábával monotonon dobolta az ütemet.

– Miért mondasz le ennyire magadról? Csak egy kis akaraterő kell, nem sok, hidd el!

– Mondd csak, kell már egy kis fejmosás...

– Eva: hallgass rám, teljesen tönkremész fiatalon, mi lesz belőled később? Kinek kellesz?

Kiabálni kezdett, és szinte sírt:

– Nem bírom tovább, érted, nem bírom tovább, mert beleőrülök!... Minden megőrjít, dühít! Azt hiszed, hogy boldoggá tesz a tánc meg a srácok? Nem!... Csak most már késő, és nincs más! Mindenki szid, apám is, a tanárok is, már az utcán mutogatnak, hogy ez csokolózott múltkor! És nem érdekel semmi, érzéketlen lettem...

Aztán hirtelen abbahagyta, kifújta az orrát, ivott a kávéból, és kezébe tette az arcát. Sónajtott.

– A srác több mint öt hónapja jár velem, nem is gondoltam, hogy ilyen hosszú lesz... Maximálisan egy hónapra gondoltam...

Szó nélkül megkínált cigarettával, én elutasítottam, ő gyakorlott kézzel rágyújtott.

– Apám látja, hogy esténként, a ház előtt fesztelenül csokolózom, mikor bemegek, nem szól semmit, csak mindig megkérdezi, hogy akarok-e vacsorázni. Teljesen tönkretettem szegényt... Én kitagadnám magam az ő helyében.

Lepörgette a hamut.

– Jövöre tanuini szeretnék. Rengeteget zuhantam, elő sem vettem a leckéket otthon. Nem érdekelt, ha egyest kaptam... Talán apám miatt is... tanulni szeretnék...

Aztán hallgatott egy sort, elnyomta a csikket.

– Sokkal jobban érzem magam – mondta, majd kacsintott. – No, most is kosarat adsz...?

Eva most szőke haját fonogatja, fél füllel az előtte levő padban illegálisan szóló zsebrádiót hallgatja. Tánczenei koktéll van. Márta odabújik, majd kifakad a boldogságtól, hogy a Felkelő nap házát... közvetíti.

„– Irtó jó lesz... a fatikám, izé, a papám, mert most rendes akarok vele lenni... Tudod, szegény, itthon semmi hire sincs, pedig dolgozik, gürcöl még vasárnap is. De mikor kint volt Hollandiában, a tv, rádió és a film mind reklámozta, riportokat készített vele... Szóval mit is akarok mondani... Nekem, tudod, van egy nagy titkom... Senkinek sem mondtam el, ja a Kláriéknak igen, de másnak nem..., már úgy értem, hogy felnőtteknek nem, mert azok azt mondanák, hogy hülye vagyok... Tudod, diplomát szerzek majd érettségi után, kimegyek külföldre, ha lehet, Franciaországba, gyönyörű kocsikat fogok majd engesztelésül hazaküldeni a mamáméknak, mert kint meg fogok ismerkedni francia fiúkkal, énekesekkel, színészekkel, és megmondom nekik, hogy valamelyik vegyen feleségül... Tudod, irtó klassz lesz, cuki gyerekem lesz..., ismerem majd a nagy énekeseket meg a Beatleseket is... Juj... állati jó lesz!...”

Ezt egy szünetben mesélte, közben még tapsikolt is.

Csöngötnék. A nyitott ajtón beszivárgott a rekedt berregés. Fél kettő. Az osztályfőnök óráját nézi, sokáig, mintha nem értene hozzá. Na, végre! Fölfogta. Az osztály morajlik.

„Nincs boldogság... van boldogság... nincs életcél... van életcél... egyáltalán, mi a boldogság... mi lesz ebédre... mit fog játszani a fradi... jól zenélnék a Rolling Stones-ok... holnap dogát írunk fizikából... vissza a természet-hez... hülye, aki gondolkozik... utálok a mákos tésztát... meg kellene verni a tanárokat... undok a Kassai... hol van a vonalzóm... kié ez a kabát... délután fotoszakkör... mi lesz este a tv-ben... ugyan, Picim, mire való ez a felelőtlen sietség... boldogok a lelkiszegények... ötven fillért a gazdasági felelősnek... ma kaptam a második egyesemet... mit csinálsz délután... miért élünk... miért kell meghalni... menjünk el moziba... mi a világ vége... mi az, hogy örökké... mi az, hogy végtelen...”

– Sorakoztok már?! – ez az osztályfőnök úr, hóna alatt a naplóval.

Mindjárt, csak egy perc, és máris lehet menni. Így ni. Már kész is... Várj csak, még ne zárd be... a tornacuccom...!

– Végre! ...

Végiggurulnak a lépcsőkön. Megállnak a kapu előtt. Félhomály a kapu alatt, kint vakító fényeső. Hunyorítanak.

– Viszontlátásra.

Ez harminchatszor.

Az utcán szétszóródnak, ki erre, ki arra, ki ezzel, ki azzal, ki egymaga.

Hála istennek, ennek a napnak is vége van!